

ΤΟ ΤΑΥΡΕΙΟΝ ΑΙΜΑ

Ἡρόδοτος ἀφηγούμενος τὰ κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Καμβύσου (526 πρ. Χρ.) λέγει περὶ τῆς τύχης τοῦ ἡττηθέντος Φαραῶ Ψαμμηνίτου : « Ἦγον Ψαμμηνίτον παρὰ Καμβύσεια ἔνθα τοῦ λοιποῦ διαιτᾶτο ἔχων οὐδὲν βίαιον· εἰ δὲ καὶ ἠπιστήθη μὴ πολυπραγμονέειν ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον, ὥστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς, ἐπὶ τιμᾶν ἐώθασι Πέρσαι τῶν βασιλέων τοὺς παῖδας... νῦν δὲ μηχανώμενος κακὰ ὁ Ψαμμηνίτος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἦλω, ἐπεὶ δὲ ἐπαίσιος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσειω, **αἷμα ταύρου πιὼν ἀπέθανε παραχρῆμα**. Οὕτω δὴ οὕτως ἐτελεύτησε».

Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναγράφων τὰ κατὰ τοὺς Ἀργοναύτας λέγει ὅτι εἶχε διαδοθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἐχάθησαν «διόπερ τὸν Πελίαν καιρὸν ἔχειν ὑπολαμβάνοντα τοὺς ἐφένδρους τῆς βασιλείας πάντας ἄρδην ἀνελεῖν, τὸν μὲν πατέρα τοῦ Ἰάσονος ἀναγκάσας **πιεῖν αἷμα ταύρου**, τὸν δ' ἀδελφὸν Πρόμαχον, παῖδα τὴν ἡλικίαν ὄντα, φονεῦσαι».

Τέλος ὁ Πλούταρχος, περατώνων τὸν βίον τοῦ Θεμιστοκλέους, λέγει «βουλευσάμενος ἐπιθεῖναι τῷ βίῳ τὴν τελευταίην πρόπουσαν, ἔθυσσε τοῖς θεοῖς καὶ τοὺς φίλους συναγαγὼν καὶ δεξιωσάμενος, ὡς μὲν ὁ πολὺς λόγος, **αἷμα ταύρου πιὼν**, ὡς δὲ ἔνιοι, φάρμακον ἐφήμερον προσενεγκάμενος, ἐν Μαγνησίᾳ κατέστρεψε πέντε πρὸς τοῖς ἐξήκοντα βεβιωκῶς ἔτη.»

Καὶ ὁ Κτησίας ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Καμβύσου

Σμέρδης «ἀπέθανεν αἷμα ταύρου πιὼν» καὶ ὁ Στράβων περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Φρυγίας Μίδα ἀναφέρει ὅτι «αἷμα ταύρου πιὼν φασὶν ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρεῶν». Αἱ πληροφορίαι αὗται σοβαρῶν συγγραφέων μαρτυροῦν ὅτι τὸ ταύρειον αἷμα ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς δηλητήριο ἰσχυρόν. Ταῦτοχρόνως ὅμως καὶ ὡς ἥκιστα ὀδυνηρόν, ἴσως διὰ τὴν κεραυνοβολίαν τοῦ ἐνέργειαν, διότι ὁ Ἡρόδοτος λέγει «ἀπέθανε παραχρῆμα» καὶ ὁ Ἀριστοφάνης εἰς τοὺς «Ἰππεῖς»:

Βέλτιον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν·
ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος ἀνετώτερος.

Καὶ μεταξὺ τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων τῆς «Ἑλένης» τοῦ Σοφοκλέους ἀναγινώσκομεν τοὺς ἐξῆς δύο στίχους:

ἔμοι δὲ λῦστον αἷμα ταύρειον πιεῖν·
καὶ μή τι πλείους τῶνδ' ἔχειν δυσφημίας

Ἄλλὰ πῶς τὸ ταύρειον αἷμα ἐνήργει δηλητηριωδῶς; Λόγιος τῶν Ἀθηνῶν ὁ κ. Γουλιέλμος Μπάρτ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἀρμονίαν» πολὺ ἐνδιαφέρουσαν μονογραφίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, εἰς τὴν ὁποίαν λέγει μεταξὺ ἄλλων: «Οἱ ἱατροὶ τῆς ἀρχαιότητος φαίνεται ὅτι ἡσχολήθησαν περὶ τοῦτο ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ'. πρ. Χρ. αἰῶνος. Κατὰ τὸν σχολιαστήν τοῦ Νικάνδρου ὁ Πραξιγόρας διειπλεῖτο ὅτι τὸ αἷμα τοῦ ταύρου πηγνυταὶ εἰς τὸ στῆθος εἰς θρόμβους παχεῖς ἐξ οὗ ἐπέρχεται ἀσφυξία καὶ τέλος ὁ θάνατος. Τὴν γνώμην αὐτὴν ἔχει καὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγων ὅτι τὸ ταύρειον αἷμα πηγνυταὶ ταχύτερον παντὸς ἄλλου».

Ὁ πρεσβύτερος Πλίνιος, βεβαίως ἀρυσθεὶς ἀπὸ τῶν προηγουμένων, γνωματεύει «taurorum sanguis cellerime coit atque durescit; ideo pestifer potu maxime.» Τὴν γνώμην ταύτην ἐπαναλαμβάνουν ἀνεξελέγκτως δύο ἄλλοι σοφοί, ὁ Darcier, ὅστις εἰς τὴν μετάφρασίν του τοῦ Πλουτάρχου ὑποσημειώνει «whilst they were sacrificing the Bull, he caus'd the blood to be received in a cup, and drunk it whilst it was hot, which is mortal because it coagulates», καὶ ὁ Rev. Will. Beloc, ὅστις εἰς τὴν ἀγγλικὴν

του ἀπόδοσιν τοῦ Ἡροδότου παρατηρεῖ «Bull's blood taken fresh from the animal, was considered by the ancients as a powerful poison and supposed to be fatal by coagulating in the stomach.»

Ὁ ἀείμνηστος φίλος μας Dr On. Abbate πασσᾶς ἰατρο-φιλόσοφος ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνώπιον τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξέφερε τὴν ὑποψίαν μήπως τὸ ταύρειον αἷμα καταπινόμενον εἰς μεγάλην ποσότητα ὥστε νὰ πληρώσῃ τὸν στομαχικὸν χῶρον καὶ πηγνύμενον διὰ μᾶς προκαλεῖ ἐμβολισμόν. Μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν του οἱ αἰγυπτολόγοι G. Maspéro καὶ G. Legrand, ὁ ἀρχικτηνίατρος τοῦ κράτους Piot βέης καὶ ὁ Δρ. B. Ἀποστολίδης μετέσχον τῆς συζητήσεως. Οἱ Αἰγυπτολόγοι ἐζήτησαν νὰ ὑποτιμήσουν τὴν ἀξίαν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ὡς ἐπιρρεπῶν εἰς μύθους κινουήντας τὸν θαυμασμόν, ὁ δὲ κτηνίατρος παρετήρησεν ὀρθῶς ὅτι τὸ αἷμα τοῦ ταύρου εἶνε θρεπτικὸν καὶ μάλιστα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἦτο τοῦ συρροῦ νὰ μεταβαίνουν εἰς τὰ σφαγεῖα οἱ ἀναιμικοὶ διὰ νὰ πῶσιν ἐκεῖ νωπὸν καὶ θερμὸν τὸ αἷμα. Μετὰ ἐν ἔτος ἀκριβῶς ὁ Δρ. Ἀποστολίδης ἐπανάφερε τὸ θέμα ὑποστηρίζας ὅτι θὰ ἦτο ἀγνωμοσύνη ἢ ὑποτίμησις τῆς φιλαληθείας τῶν ἱστορικῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ ἐκ μέρους τῶν Αἰγυπτολόγων, οἵτινες τόσα ὀφείλουσιν εἰς αὐτούς. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς αὐτοκτονίας διὰ ταυρείου αἵματος ἀνέφερε τὰς ἐργασίας τῶν ἐν Βιέννῃ διδασκάλων του (1850) τοῦ Δρ. Apert καὶ τοῦ Prof. Retembach. Οἱ τοξικολόγοι οὗτοι διετέινοντο ὅτι «οἱ ἀρχαῖοι παρεσκεύαζον δηλητήριον ἐκ μίγματος ταυρείου αἵματος πρὸς χῶμα (πότασσαν, νάτριον) ἔξ οὗ προέκυπτε κυανιοῦχος πότασσα. Ὁ Prof. Ozier μέγας τοξικολόγος ὑποθέτει ὅτι «τοιούτο παρασκεύασμα ἔπρεπε νὰ ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους».

Δυστυχῶς οἱ σοφοὶ οὗτοι διετύπωσαν γνώμην δωρεὰν χωρὶς ν' ἀναφέρουν καμμίαν μαρτυρίαν περὶ ταύτης. Τοῦναντίον τὰ σχετικὰ χωρία τῶν συγγραφέων τεκμηριώνουν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἀναφέρονται εἰς παρασκεύασμα, ἄλλως δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Πλούταρχος ὅτι θυσιάσας ταῦρον ὁ Θεμι-

στοκλῆς κατέπινε τὸ αἷμα του, οὔτε οἱ ἔλληνομαθεῖς σοφοὶ θὰ υἱοθέτουν τὴν ιδέαν τῆς ἀποτόμου πήξεως τοῦ αἵματος, διότι θὰ ἐγνώριζαν τὰς μαρτυρίας περὶ σκευασίας, ἀν ὑπῆρχον.

Ὁ κ. Μπάρτ μᾶς μανθάνει ὅτι ὁ Roscher πραγματευόμενος τὸ ζήτημα ἀναφέρει ὅτι ὁ φυσιολόγος Ludwig ἀπέριπτε τὴν ιδέαν τοῦ δηλητηριώδους τοῦ ταυρείου αἵματος καὶ δι' αὐτὸ ὁ Roscher ἐξήνεγκε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ιδέα ἔπεκράτησεν ἐκ τοῦ θανάτου ἀνθρώπων πιόντων αἷμα ταύρου πάσχοντος ἀνδρακα. Εἶνε προφανὲς τὸ παιδαριώδες τῆς γνώμης ταύτης.

Ὁ von Efele ἐπειράθη ἄλλην ἐρμηνείαν: Αἰγυπτιακὸς πάπυρος, λέγει, περιέχει κατάλογον τῶν μυστικιστικῶν ὀνομάτων φαρμακευτικῶν τινων οὐσιῶν καὶ κατέναντι ἐκάστου παραθέτει τὸ δημῶδες τῆς ὀνομα. Μεταξὺ λοιπὸν τῶν ὀνομάτων τούτων ἀπαντᾷ καὶ τὸ «γονὴ ταύρου» κατέναντι δὲ τὸ δημῶδες «ὠὸν κανθάρου». Συμπεραίνει λοιπὸν ὅτι γονὴ ἢ σπέρμα (αἷμα) τοῦ ταύρου θὰ ἐκαλεῖτο μυστικιστικῶς σκευασία κανθαρίδος, ὅτι δὲ οἱ Ἕλληνες διετήρησαν τὴν ἔκφρασιν ἐνῶ διέλαθεν αὐτοὺς ἡ οὐσία καὶ ἐντεῦθεν ἔπλασαν τὸν μῦθον. Τὴν θέσιν ταύτην ἀνέτρεψεν ὁ παρ' ἡμῖν χημικὸς κ. Δαμβέργης εἰς τὴν «Ἀρμονίαν» παρατηρήσας ὅτι ἡ κανθαρίς εἶνε γνωστότατον ἔντομον, ἡ ἰσπανικὴ μύια, ἐνῶ κἀνθαρὸς εἶνε ὁ περίφημος σκαραβαῖος τῶν Αἰγυπτίων. Ὡδὸν δὲ κανθάρου εἶνε προφανῶς ἡ σφαῖρα τὴν ὁποίαν σχηματίζει μὲ τὸ χῶμα ὅταν κυλῆ τὰ ὠά του. Ἄλλως τε καὶ οἱ Ἕλληνες περιέγραφαν τὰ συμπτώματα τῆς διὰ ταυρείου αἵματος δηλητηριάσεως, τὰ ὅποια δὲν συγγέονται πρὸς τὰ διὰ τῆς κανθαρίδος παρατηρούμενα.

Δι' αὐτὸ ὁ κ. Μπάρτ ἐπαναλαμβάνων τὴν γνώμην τοῦ κ. F. Dümmler συμπληροῖ ταύτην μὲ ἀρκετὴν δεξιότητα. «Ὅταν, λέγει, οἱ ἀρχαῖοι ἔθνον πρὸς καθαγιασμόν μιᾶς συμφωνίας, τὰ ρευστὰ δι' ὧν ἔκαμνον τὰς σπονδὰς συνεβόλιζον τὴν ποιητὴν τὴν ὁποίαν ἡ θεία δίκη ἐπιφυλάττει εἰς τοὺς ἐπιόρκους. «Ὅπως χύνεται τὸ αἷμα τοῦ ζώου τούτου, ἢ τὸ ρευστὸν δι' οὗ τελῶ τὴν σπονδὴν, οὕτω νὰ χυθῆ τὸ

αἷμά μου ἐὰν ἐπιορκήσω!» Συνήθως λοιπὸν ἐδυσίαζον ταῦρον, ὅπως τὸ βλέπομεν κατὰ τὴν θυσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Δημαράτου, εἰς τὴν μεταξὺ τούτου καὶ τῆς μητροῦς του σκηνήν, τὴν ὁποίαν μᾶς περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος. Ἐντεῦθεν τὸ αἷμα τοῦ ταύρου ἀντὶ τοῦ συμβολισμοῦ του ἐξελήφθη ὡς μέσον τιμωρὸν καὶ ἄρα ὡς δηλητήριον».

Ὅρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Μπάρτ, ὅτι δὲν ἐδυσίαζον μόνον ταύρους ἀλλὰ καὶ ἄλλα ζῶα. Οὐδεὶς λόγος σεντρέχει νὰ δεξιῶμεν ὅτι ὁ ταῦρος ἐγενικεύθη ὡς σφάγιον ἱερὸν τόσον ὥστε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πλάνην αὐτὴν. Δέχεται λοιπὸν τὸν συμβολισμὸν τῆς θείας δίκης κατὰ τῶν ἐπιόρκων, ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ ὑπενθυμίζει τὴν δοκιμασίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεβάλλετο ἡ ἐν Αἴγαις ἰέρεια τῆς Γαίας. Ὁρκιζομένη ὅτι ἦτο παρθένος ἢ τοῦλάχιστον ὅτι ἓνα μόνον ἐγνώρισεν ἄνδρα ἔπινεν αἷμα ταύρου. Ἄν ἐξήρχετο τῆς δοκιμασίας ἀβλαβῆς τοῦτο ἐδήλου ὅτι εἶπε τὴν ἀλήθειαν, ἄλλως ἀπέθνησκε. Ἀλλὰ, προσθέτει ὁ κ. Μπάρτ, οἱ ἐπιόρκοι ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῶν Ἑρινύων, τῆς Στυγὸς καὶ καθόλου τῶν καταχθονίων θεῶν. Κατὰ βᾶθος λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐμπνευσθῇ σωτήριος φόβος εἰς τοὺς ὀρκιζομένους. Εἶνε ὅμως γνωστὸν ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ζῴων ὁ ταῦρος ἐνέπνεε τὸν μέγιστον φόβον, ἐπειδὴ κανὲν ζῶον ἐν μανίᾳ δὲν παρουσιάζει τόσον ζωηρῶς τὴν δύναμιν καὶ τὴν μανίαν. Παρὰ τοῖς Ὁρκικοῖς ὁ ταῦρος παρίστανε τὸν Ἄδην. Ὁ βασιλεὺς τῶν ψυχῶν καὶ τοῦ ὑποχθονίου κόσμου Διόνυσος-Ἄδης παριστᾶτο ὑπὸ μορφὴν ταύρου. Καὶ ἡ Γαῖα ἦτο καταχθονία θεότης. Συνεπῶς, σκέπεται ὁ κ. Μπάρτ, ἡ ἰδέα τοῦ ἐκδικητοῦ ταύρου ὠδήγησεν εἰς τὴν τοῦ δηλητηριώδους τοῦ αἵματός του. Καὶ σήμερον, ἐπιλέγει, παρὰ τῷ λαῷ ἢ πρόληψις ἀποκλείει τὸ βόειον κρέας.

* *

Πᾶσαι αἱ γνῶμαι αὐταί, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐφυεῖς ἢ ἀληθοφανεῖς ἐπικυρώνουν ἀπλῶς τὸ συμπέρασμα, εἰς τὸ ὁποῖον κατήντησεν ἡ ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ τῆς Αἰγύπτου συζή-
τησις, ἥτοι ὅτι τὸ ζήτημα μένει ἀνοικτόν.

Ἄκριβῶς δὲ διότι μένει ἀνοικτὸν λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ ὑποβάλωμεν νέαν τινὰ ἐρμηνείαν.

Ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ περὶ γεγονότος συμβάντος ἡμῶν αἰῶνα πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν τῶν Αἰγυπτίων διερμηνέων. Ὁ Κτησίας πολὺ μεταγενέστερός του βασιζόμενος ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ἀρχείων τῶν εἰς τὰ Σούσα λέγει ὅτι τὸν Ψαμμῆνιτον ἔστειλεν ὁ Καμβύσης εἰς Περσίαν καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε φυσικὸν θάνατον. Καὶ εἶνε πιστευτότερος ὁ Κτησίας, διότι διέμεινε 17 ἔτη εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ μεγάλου Βασιλέως ὡς ἰδιαίτερός του ἰατρός. Τὸ σύγγραμμά του «Περσικά» ἔγραψεν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἄρα εἶχε γνώσιν τῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἡροδότου. Ὁ Krumholz θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν πληροφορίαν τοῦ Κτησιῶν διότι οὗτος δεικνύεται συχνὰ ἀνευλαβὴς πρὸς τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας. Ἄλλ' ἡμᾶς δὲν ἐνδιαφέρει πῶς πραγματικῶς ἀπέθανεν ὁ Ψαμμῆνιτος, ἀλλὰ μόνον νὰ δειχθῇ ὅτι ἐπὶ Ἡροδότου τὸ αἷμα τοῦ ταύρου ἐθεωρεῖτο δηλητηριον καὶ ὅτι ἡ περὶ τοιαύτης αὐτοκτονίας του παράδοσις ἐπλάσθη ἐκ τῶν ὑστέρων.

Καὶ ὁ Διόδωρος ὁμιλεῖ περὶ τραγωδίας μᾶλλον μυθολογικῆς ἢ ἱστορικῆς. Ἀρύεται τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὸν Ἀπολλόδωρον, ἐνῶ ὁ σοφιστὴς Ἀπολλώνιος λέγει ὅτι ὁ Ἰάσων καὶ οὐχὶ ὁ πατήρ του ἀπέθανε πῶν αἷμα ταύρειον.

Ὁ Πλούταρχος ἀναγράφει φήμην τὴν ὁποῖαν οὔτε κἂν ὑποστηρίζει, διότι λέγει «ὡς μὲν ὁ πολὺς λόγος... ὡς δ' ἔνιοι φασί». Πολὺ πρὸ αὐτοῦ ὁ Θουκυδίδης λέγει «νοσήσας δὲ τελευτᾷ τὸν βίον λέγουσι δέ τινες καὶ ἐκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτόν, ἀδύνατον νομίσαντα εἶναι ἐπιτελέσαι βασιλεῖ ἢ ὑπέσχετο». Ὡστε καὶ τούτου ὁ θάνατος ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδόθη εἰς τὸ ταύρειον αἷμα. Μόνος ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους ἀναφέρει ὅτι ὁ ἦρωας τῆς Σαλαμῖνος θυσιάσας ταῦρον εἰς τὴν Ἄρτεμιν, ἔπιεν ἀπὸ κυπέλλου τὸ αἷμα τοῦ σφαγίου καὶ ἐτελεύτησεν ἀμέσως. Ἀπὸ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι παρέλαβον κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἀρχόμενον οἱ Στρατοκλῆς, Κλείταρχος καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης. Ὁ W. Picot σχολιάζων τὸν θάνατον τοῦ

Θεμιστοκλέους προσθέτει ὅτι τὸ αἷμα τοῦ Κενταύρου Νέσσο ἔδηλητηρίασε τὸν χιτῶνα δι' οὗ ἡ Δηϊάνειρα ἤλπισε ν' ἀσφαλίσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἡρακλέους. Τὸ λάθος τοῦ Ρίσοτ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ Νέσσος δὲν ἦτο ταῦρος, ἀλλὰ Κένταυρος, δηλαδή ἑπ'άνθρωπος κεντῶν τοὺς ταύρους διὰ τῆς λόγχης του. Τὸ αἷμα τοῦ τραύματός του ἀπέβη δηλητηριῶδες διότι εἶχε μολυνθῆ ἀπὸ τὸν ἰὸν τῆς Λερναίας Ὑδρας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐμβάψει ὁ Ἡρακλῆς τὰ βέλη του.

Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι, ἂν γενικῶς ἀγνοῖται πῶς πραγματικῶς ἀπέθανεν ὁ Ψαμμῆνιτος, ὁ Ἰάσων, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι παρ' ἀρχαίοις ὑπῆρχε δηλητήριον τὸ ὁποῖον ἦτο πραγματικῶς ἢ ἐλέγετο διὰ τινὰ λόγον «ταῦρειον αἷμα». Ἐπειδὴ δὲ κατηγορηματικῶς γνωρίζομεν ὅτι τὸ αἷμα τοῦ κερασφόρου τούτου δὲν εἶνε δηλητηριῶδες, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον θρηπτικόν, συνάγομεν ὡς ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τούτου.

Πράγματι εἶνε γνωστὸν ὅτι «ταῦρος» ἐλέγετο ὄχι μόνον τὸ ἀνδρικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ γυναικεῖον γεννητικὸν ὄργανον.

Τὸ ἰδεόγραμμα τοῦ ταύρου ἔδωκε γένεσιν εἰς τὸ γράμμα T (ταῦ) πρώτης συλλαβῆς τῆς λέξεως ταῦ-ρος, οὕτω:

Ἐξ ἄλλου τὸ φαινόμενον τῆς παραγωγῆς τοῦ πυρὸς διὰ τῆς προστριβῆς δύο τεμαχίων ξύλου ἐγένεν εὐθὺς ἕξ ἀρχῆς παρὰ τοῖς πρωτογόνοις λαοῖς καὶ εἶνε ἀκόμη παρὰ τοῖς ἀγρίοις ἀντικείμενον δεισιδαίμονος λατρείας. Εἰς ὀριζοντίως διατεθμένον ξύλον ἀπὸ δένδρου ρητινούχου, ἀνοίγεται διὰ κοπτεροῦ πυρίτου λίθου ὁπή εἰς τὴν ὁποῖαν εἰσάγεται ξύλον ξηρὸν ὅμοιον, τὸ ὁποῖον προστριβεται ἐπὶ μακρὸν καὶ δυνατὰ ἢ διὰ τῶν χειρῶν ἢ συνηθέστερον διὰ καταλλήλως εἰλιμμένου περὶ αὐτὸ σχοινίου, καθ' ὃ σύστημα μεταχειρί-

ζονται οἱ τορνευταί· ἢ ἐπίμονος προστριβὴ γεννᾶ ἐπαρκῆ θερμότητα διὰ ν° αναφλέξῃ τὸ ξύλον. Ἡ διάταξις ὅμως καὶ μέθοδος αὕτη, ἐμφανῶς παρίστανε Ταῦ ἀνεστραμμένον, καὶ ὑπενθυμίζει τὴν παρ' ἀνθρώποις γενεσιουργὸν μίξιν, ἣτις ἀπετέλεσε δικαίως τὸ ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ λατρείας.

Ἐπιπέσει δὲ οὕτως ἔσχε μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι εἰς πανάρχαια ἔθνα, ἢτοι ξύλινα ἀγαλμάτια, βλέπομεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ αἰδοίου ἐγγαυγμένον τρίγωνον καὶ ἐν τούτῳ σταυρὸν ἢ ταῦ. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη τὸ σύμβολον τοῦ σταυροῦ αἰνιτόμενον τὴν ζωὴν. Ἀπαντᾷ εἰς βασιλικά ἀγάλματα τῆς Νινευῆ, ἐν Κνωσσῶ, παρ' Αἰγυπτίοις καὶ ἐπὶ τοῦ διαδήματος τοῦ Βάκχου. Καὶ ἡ λέξις (σ)ταυρὸς ἐμφανῶς σχετίζεται πρὸς τὴν λέξιν ταυροσ·

Παρ' Αἰσχύλῳ ὁ χορὸς λέγει περὶ τῆς Ἰφιγενείας:

πρέπουσα δ' ὡς ἐν γραφαῖς, προσεννέπειν
θέλουσ' ἐπεὶ πολλάκις
πατρὸς κατ' ἀνδρῶνας εὐτραπέζους
ἔμελψεν, ἀγνὰ δ' ἀταύρωτος αὐδᾶ πατρὸς
φίλου, τριτόσπονδον εὐποτμον
αἰῶνα φίλως ἐτίμα.

Ἄγνη, ἀταύρωτος λέγεται ὅχι ἢ παρθένος ἢ ἀπείρατος ὅπως συνήθως ἐξηγεῖται, διότι θὰ ἦρκει τὸ ἀγνή, ἀλλ' ἢ κορασίς, ἢ λόγῳ τῆς μικρᾶς τῆς ἡλικίας μὴ ὑποστᾶσα ἀκόμη τὴν ἐμφάνησιν τῶν ἐμμήνων. Ὁ σχολιαστὴς νομίζει ὅτι ὀνομάζεται ἐδῶ ἢ Ἰφιγένεια «παρθένος» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ψαλτρίδας τῶν ἰωνικῶν συμποσίων, αἵτινες ἦσαν γυναῖκα ψάλλοντα ἐπ' ἀμοιβῆ. Ἄλλ' ἔχει ἀδικον, διότι εἰς τὸν οἰκιακὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν ἠδύνατο εὐγενὴς νεᾶνις νὰ ψάλλῃ εἰς τὰ πατρικὰ συμπόσια, ἀλλὰ μόνον κορασίς ἠδύνατο νὰ τὸ πράξῃ ἐλευθέρως, ὅπως σήμερον παρὰ μουσουλμάνοις.

«Αἶμα ταύρου» λοιπὸν καθ' ἡμᾶς εἶνε τὸ αἶμα τῆς ἀκαθάρτου γενέσεως.

Ἄλλὰ πῶς τοῦτο ἀποτελεῖ δηλητήριον;

Τοῦτο εἶνε ζήτημα ἀναγόμενον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν

τοξικολόγων. Ὁ Liermann μᾶς λέγει λίαν ἐνδιαφέροντα: «ἐνῶ τὸ φυσιολογικὸν αἷμα δὲν περιέχει ἕγχος ἀρσενικοῦ, τὸ αἷμα τῶν ἐμμήνων περιέχει τοιοῦτο». Ὁ Armand Gautier ἀπέδειξεν ὅτι εἰς μίαν λίτραν αἵματος τοιοῦτου περιέχονται 0,28 χλγρ. ἀρσενικοῦ. Ἐπίσης ὁ Schmauch ἔδειξεν ὅτι περιέχει καὶ μαγνησίαν, θειὸν, ἀσβέστιον καὶ φώσφορον. Ἡ ἰδέα ὅτι αἱ γυναῖκες μνηορροοῦσαι εἶνε ἀκάθαρτοι εἶνε ἀρχαιοτάτη καὶ ὅτι αἱ ἐκρήσεις καὶ αὐτὸς ὁ ἰδρῶς τῶν εἶνε δηλητηριώδεις εἶνε διαδεδομένη πολὺ εἰς ὅλους τοὺς λαούς.

Ὁ B. Schick ὅστις εἰς τὰ 1920 ἔκαμε πειράματα ἐπὶ τούτου παρετήρησεν ὅτι νωπότατα ἄνθη, τὰ ὁποῖα ἐκράτει εἰς χεῖράς της ἢ ὑπερέτριά του, ἐμαραίνοντο ὁσάκις αὐτὴ ἐμνηορροεῖ. Πειραματισθεὶς εἰς πολλὰς ἄλλας γυναῖκας διεπίστωσε τὸ γεγονός χωρὶς ἑξαίρεσιν. Ἀπαξ εἶδεν ἄνθη νὰ μαρανθοῦν καὶ φυλλορροήσουν ἐντὸς 3 λεπτῶν εἰς χεῖρας γυναικὸς μνηορροούσης. Τὸ ἴδιον διεπίστωσε ἐπὶ ἀνθέων καὶ δι' ἐπιστάξεως αἵματος τῆς γυναικὸς ταύτης ληφθέντος ἀπὸ τὸ πτερύγιον τοῦ ὠτός της. Ἐν τούτοις ὁ ὄρρος τοῦ αἵματος αὐτῆς ἔδωκεν ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα. Ἐκ τούτου συνήγαγεν ὅτι ἡ δηλητηριώδης οὐσία ἐγκτεταί εἰς τὰ αἰμοσφαιρίδια. Ἀπέδειξεν ἀκόμη ὅτι αὐτὸ τὸ αἷμα τῆς περιόδου εἶνε δηλητηριώδες καὶ ὠνομάτισε τὴν οὐσίαν ταύτην *μνηοτοξίνην*. Ὁ Frank ἀνεῦρε τὴν μνηοτοξίνην ταύτην τοῦ Schick τῷ 1921 εἰς τὸ γάλα γυναικὸς μνηορροούσης καὶ διεπίστωσε τὴν ὁλεθρίαν του ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθέων.

Οἱ E. Sieburg καὶ W. Patzschke κατέγιναν νὰ ἐκτιμήσουν τὴν σύστασιν τῆς μνηοτοξίνης.

Ἡμεῖς δὲ θετικῶς γνωρίζομεν ὅτι σήμερον συχνὰ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀποκαλύπτεται ὅτι γυναῖκες ἰθαγενεῖς ἀποπειρῶνται τὴν δηλητηρίασιν ἀνδρῶν ἢ ἀντιζήλων, εἰσάγουσαι εἰς τὸν καφὲν ἢ τὴν τροφήν τῶν θυμάτων αἷμα τῆς ἰδίας αὐτῶν περιόδου. Οὐχὶ ἀπαξ ἀνέγγωμεν τοῦτο εἰς τὸ ἀστυνομικὸν δελτίον τοῦ Καίρου κατὰ τὴν εἰκοσιπενταετῆ ἐκεῖ διαμονὴν μας, μᾶς τὸ ἐβεβαίωσαν δὲ καὶ ἀνώτεροι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι. Διηκρινήσαμεν μάλιστα τὴν λεπτομέρειαν

ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φίλτρου, ἀλλὰ περὶ ἀποπείρας δηλητηριάσεως, διότι ἀπεδείχθη, ὅτι αἱ ἔνοχοι ἢ εἶχον ἐραστὴν καὶ ἠθέλησαν ν' ἀπαλλαγῶσι τοῦ συζύγου, ἢ ἐπεβουλεύθησαν τὴν ζωὴν ἀντραστρίας.

Εἶνε ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τῆς παλαιότητας ἀρχαιότητος διεκρίθη περὶ τὴν παραγωγὴν φαρμακευτικῶν φυτῶν, τῶν ὁποίων καὶ σήμερον γίνεται ἐξαγωγή, καὶ περὶ τὴν παρασκευὴν δηλητηρίων.

Αὕτῃ ἡ λέξις «φάρμακον», ἣτις σημαίνει ἰατρικὸν καὶ δηλητηριον, εἶνε ἐξελληνισμὸς τῆς φαραωνικῆς καὶ κοπικῆς λέξεως **φάχρ** σημαίνουσης ἀρχικῶς θεραπευτικὸν ἐπωδόν. Καὶ ἡ λέξις «Χημεία» ἀναφέρεται εἰς τὴν χώραν τοῦ Χήμ, τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τοῦ Νῶε, ἐφευρέτου τῆς μαγείας, ὅστις ἐνέπαιξεν ἀνευλαβῶς τὸν πατέρα δηλητηριασθέντα ὑπὸ τοῦ χυμοῦ τῶν σταφυλῶν. Χώρα δὲ Χήμ ἦτο ἡ Αἴγυπτος.

Τούτων τεθέντων πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ἡ λαϊκὴ δίαιτα εἰς τὰ χωρία τῆς νειλωτικῆς κοιλάδος παρέμεινεν ἀναλλοίωτος ἀπὸ τῶν φαραωνικῶν χρόνων, παρὰ πάντας τοὺς ξένους πολιτισμούς, οἵτινες ἀλλεπάλληλοι ἐζήτησαν ματαίως νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰ πρωτογενῆ μέσα καὶ ὄργανα τῆς ἐργασίας των διαπιστώνει ὁ περιηγητὴς ὅτι παραμένουν ἔμψυχα πρότυπα τῶν ἱερογλυφικῶν παραστάσεων.

Μεθ' ὅλων λοιπὸν τῶν ἄλλων στοιχείων τῆς διαίτης των διετήρησαν ἀκόμη διὰ τὴν δηλητηρίασιν τὴν μέθοδον τοῦ ἀτυχοῦς των Φαραὼ Ψαμμηνίτου.

Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ

